

Sewε n̄a Pɔli w̄ila torogo

EF&ZI

ca tagafenne pe yeri

Sewε wi nawa senre

Sanga n̄a ni Pɔli w̄ila pye naga sewε n̄a wi yɔnlɔgi Efezi ca tagafenne pe kan, kila yala wi yen kaso. Efezi ca ko kila pye Azi tara ti ni fuun cagbɔgɔ ye. Nala pe maa ki tara ti yinri Turiki tara. Legilizi n̄a w̄ila pye wa ki ca ki ni, Pɔli wo w̄ila wi tege wa. W̄ila yele taanri pye wa ki ca ki ni ma legilizi wi gbegele maa tεge. Legilizi w̄ila kaa gbɔgɔ, fɔ a tagafenne p̄ele yege ta wa kanngara na cara ti ni. Ki yen kaselege fɔ Efezi ca legilizi wo w̄ila pye legiliziye sanmbala pe yekelewe, εen fɔ sewε n̄a Pɔli w̄ila torogo, w̄ila pye kanngara na legiliziye pe ni fuun pe woo fun. Ko k̄i ti laga ki sewε n̄a wi ni, pɔli wii leele mere yeri mbe pe shari.

Ki sewε n̄a wi mbe ya kɔn mbe yiri kɔnsara shyen. Wa sewε wi kɔnsaga kɔngbannga (1.1--3.21) ki ni, Pɔli wi yen na Yen̄jele li gbogo, nali shari duwaw n̄a fuun li yen na kaan we yeri Zhezu Kirisi wi fannga na wi kala na; katugu mbele p̄e taga Kirisi wi na, Zhufuye konna mbele pe woro Zhufuye pe ni, Zhezu w̄i pe ni fuun pe pinle ma pe pye Yen̄jele li piile kpoyi. Ko leele kpoyi poro pe maa yinri Legilizi we. Pɔli wi yen na yenri pe kan, jango pe Yin̄ekpoyi li ta, pe ya pe Kirisi wi ndanlawa pi kɔrɔ jen.

Wa sewε wi kɔnsaga shyen wogo (4.1--6.24) ki ni, Pɔli wi yen naga yenri tagafenne pe yeri pe tangalomɔ pi pye jembe, pi Yen̄jele li ndanla.

Wa sewε wi kɔsaga (6.10-18) yeri, Pɔli wi yen na tagafenne pe nawa tuun ma yo fɔ pe Yen̄jele li malɔngbɔnyaara ti le, jango pe ya pe yere pe Sotanla wi wamawelege pi sige.

Sewε wi yen ma kɔɔnlɔ yege n̄a na

Sewε wi lesaga senre konna sharaga 1.1-2

Shɔwɔ pi ma ta Zhezu Kirisi wo ni 1.3--3.20

Tagafenne gbogolomɔ pi yinwege ki daga mbe pye yege n̄a na 4.1--6.24

**Pɔli wɔla sɛwɛ wi torogo leele
mbele yeri pe sharaga ye**

1 ¹Mi Pɔli ɲa Zhezu Kirisi wi pitunɲɔ* ma yala Yenɲele li nandanwa kala li ni, muwi mila ki sɛwɛ ɲa wi torogi yoro mbele Yenɲele li leele kpoyi* wa Efezi ca ye kan. Yoro mbele ye yɛn tagawa ni wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni we. ²We To Yenɲele lo naa we Fɔ* Zhezu Kirisi wi ni, pe yinme naa yeyinɲe kan ye yeri!

**SHɔWɔ PI MA TA
ZHEZU KIRISI WO NI**

1.3--3.20

**Yarijende nda Yenɲele li kan we
yeri ma we ta Zhezu Kirisi wi ni**

³Ye ti waa Yenɲele li sɔnni, lo na li yɛn we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we! Lo li duwaw we na wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, ma si Yinnekpoyi li duwaw wi ni fuun wi kan we yeri wa naayeri lara ti na. ⁴Katugu sanga ɲa ni Yenɲele li fa dunruya wi da, lɔa we wɔ makɔ we pye li woolo wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, jango we pye kpoyi*, jeregisaga fu li yege na. ⁵Yenɲele li ndanlawa pi kala na, lɔa ki kɔn maga tege faa, mbe we pye li piile Zhezu Kirisi wi fanɲga na, ma yala li nandanwa kala li ni. ⁶Ki kala na, ye ti waa Yenɲele li sɔnni, li yinme gbɔgɔwɔ mba li kan we yeri waga pi kala na,

wa we gbogolomɔ pi ni li Pinambyɔ ɲa wili ndanla jɛnɲe wi ni.

⁷Katugu Kirisi* wi kunwɔ pi we go shɔ, a we kapere ti kala yaga we na, ma yala Yenɲele li yinme mba pi se jɛn mbe kɔ pi ni. ⁸Ligi yinme pi kan we yeri maa lege, ma we kan kajenme naa tijinliwe pi ni fuun ni. ⁹Ligi kan, a wɛli nandanwa kala na li yɛn ma lara li jɛn, na lɔa yere ki yerewe faa mbeli pye mbeli yɔn fili Kirisi wi fanɲga na we. ¹⁰Na wagati wiga kaa yeɛ yɔn fili Yenɲele ligi pye, pa li yaa ka yaara nda fuun ti wa naayeri, naa nda fuun ti yɛn laga tara na ti gbogolo nunɲba, to nunɲba mbe pye ti go na, wo wi yɛn Kirisi we.

¹¹Wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, wɛ we tasaga ta wa shɔwɔ pi ni fun, katugu Yenɲele lɔa we wɔ faa, ma yala li kakɔnndegele li ni. A li si yaara ti ni fuun ti gbegele paa yege ɲga na lɔa yere ki yerewe mbege pye konaa naga jaa we. ¹²Yenɲele li ko pye ma, jango waa li gbɔgɔwɔ pi sɔnni, woro mbele wɛ keli ma we jigi wi taga Kirisi wi na we.

¹³Yoro fun, naa ye kaselege senre ti logo, Sentanra nda ti shɔwɔ pi kan ye yeri we, a ye si taga Kirisi wi na. Kona, a Yenɲele li si tegere tege ye na li yeɛ mege ki na, mee Yinnekpoyi li kan ye yeri, na lɔa li yɔn fɔlɔ* kɔn we. ¹⁴Yinnekpoyi lo li yɛn we kɔrɔgɔ yaraga kɔnɲbanɲga, mbege naga fɔ we yaa ka shɔwɔ pi ta, po Yenɲele lɔa yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan li woolo pe yeri paa kɔrɔgɔ yɛn.

Li yen na jigi kaan we yeri fɔ we yaa kaga kɔɔɔ ki ta, na liga ka we go shɔ pew we. Ki kala na, waa Yenɲele li gbɔɔwɔ pi sɔnni.

Pɔli wi yenrewe we

¹⁵ Ki kala na, tagawa mba yè taga we Fɔ Zhezu wi na, naa ndanlawa mba pi yen ye ni Yenɲele li leele kpoyi pe ni fuun pe kan, male mùu senre logo, ¹⁶ mii Yenɲele li sharaga ki yaga ye kala na. Mi maa nawa tuun ye na wa na yenrewe pi ni; ¹⁷ jaŋgo we Fɔ Zhezu Kirisi wi Yenɲele le, lo na li yen To, ma gbɔɔ, li Yinne li kan ye yeri, na li maa tijinliwe kaan we, mbaa li kagala ke nari ye na, ye ta ye li jɛn. ¹⁸ Mi yen na Yenɲele li yenri fɔ li ye kotoɔ ti yenge ye na yeli yanwa pi yan, jaŋgo Yenɲele li ye yeri jigi tagasaga ŋga na, yege jɛn, mbele pè pye li woolo, kɔɔɔ tiyɔngɔ ŋga li tɛge pe kan, yege jɛn. ¹⁹ Mi yen na yenri fɔ li yawa gbɔɔ mba pi se jɛn mbe kɔ, yoo jɛn. Po li tɛge mbaa woro mbele tagafenne we sari. Ki yawa jate po Yenɲele li pye yere ma naga fanŋga ni, ²⁰ naa li Kirisi wi yen maa yirige wa kunwɔ pi ni, ma saa wi tɛge wa li yɛe kalige kee ki na, wa naayeri lara ti na we. ²¹ Wi wa ma cɛn tegere ti ni fuun, naa yawa pi ni fuun, naa fanŋga ki ni fuun, naa wunluwɔ pi ni fuun pi go na, naa mere nda fuun pe mbe ya yeri ti go na, ki dunruya ŋa wi mere to nunɲba ma, ɛɛn fɔ, mbe pinle dunruya ŋa wila paan wi

woro ti ni fun. ²² Yenɲele li yaara ti ni fuun ti tirige mari tɛge wi nɔɔɔ†, ma suu kan Legilizi* wi yeri, wi pye To kagala ke ni fuun ni. ²³ Legilizi wi yen Kirisi wi wire*. Wi yen wa Legilizi wi ni maa yin, wo ŋa wì yerenɲe ki ni fuun ki yin we.

Wè wɔ wa kunwɔ pi ni ma yinwege ta

2 ¹ Faa, yàa ku yinne lo na ye kajɔɔɔɔ naa ye kapere ti kala na. ² Ki sanga wi ni, yàa pye na tanri na yala ki dunruya ŋa wi tangalɔmɔ po ni, na yinɲele ŋgele yawa yen ke ni wa naayeri ke To wi senre ti nuru. Ko yinne lo laa tunɲgo piin yinɲɔ wa mbele pè je Yenɲele li na pe kotoɔ na. ³ Woro fun, wàa pye paa pe yen, na tanri na yala we wire ti jogo kagala ke ni, na we wire to naa we jatere wi nandanwa kagala ke piin. We sewe po na, wàa daga Yenɲele li nanɲbanwa pi ni paa sanmbala pe yen.

⁴ ɛɛn fɔ, Yenɲele li yinriwe taga kì gbɔɔ fɔ jɛnɲe, we yen ma li ndanla ndanlawa gbembe mba ni pi kala na, ⁵ woro mbele wàa ku yinne lo na we kajɔɔɔɔ ti kala na, li yinwege kan naa we yeri Kirisi* wi ni. Yenɲele li yinme po fanŋga na yè shɔ. ⁶ Naa wè gbogolo Zhezu Kirisi wi ni, Yenɲele li we yen ma we yirige wi ni ja, ma we kan waa wunluwɔ piin wi ni ja wa naayeri lara ti na. ⁷ Li ko pye ma, jaŋgo mbe ta mbeli yinme mba pi se jɛn mbe

†1.22: Yuuro 8.7.

kɔ pi naga leele pe na wagati ŋa fuun wila paan wi ni, li kajenje ŋga li pye we kan wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni ki kala na. ⁸Yenjele li yinme po fanŋga na yè sho ye tagawa pi kala na. Ko si yiri yoro yeri, Yenjele lo yarikanga yi. ⁹Ye kapyere to tulugo si ma, jaŋgo lere kpe ka kaa yee gbɔɔ. ¹⁰Katugu Yenjele lo li we gbegele. Li we da wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, jaŋgo waa kapyere jende piin, laa ti gbegele mari tege faa, jaŋgo waa taanri ti na.

Mbe pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni

¹¹Yoro mbele ye woro Zhufuye* piseele, Zhufuye pe maa ye yinri mbele pee kenrekenre*, nɛe pe yee yinri mbele pè kenrekenre, ma yala ŋga leele pè pye pe wire ti na ki ni, faa yàa pye yee ŋga na, ye yee nawa to ki na. ¹²Ki sanga wi ni, yàa pye ma lali Kirisi wi ni. Yàa pye nambanmbala, ye sila pye Yenjele li woolo mbele li wɔ pe ni. Yɔn finliwe* yɔn fɔɔɔ* ŋgele Yenjele laa kɔn li woolo pe yeri, ye tawa sila pye wa ke ni. Yàa pye na ye yinwege ki piin laga dunruya wi ni jigi tagasaga fu naa Yenjele fu. ¹³Eɛn fɔ koni, wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, yoro mbele yàa pye ma lali, yè pan tɔɔn Yenjele li tanla Zhezu wi kunwɔ pi fanŋga na. ¹⁴Katugu Kirisi wo wì pan yeyinŋe ki ni we kan, ma si Zhufuye poro naa mbele pe woro

Zhufuye pe pye leele nuŋgba. Wo wùu yee kan ma mbogo ŋga kila pe kɔn pe yee na, ma pe pye juguye ki ya. ¹⁵Wì Zhufuye lasiri* wo naa wi ŋgasegele ke jan wi kunwɔ pi fanŋga na, ma sigi cengele shyen leele pe pye lere fɔnŋɔ nuŋgba wi yee ni, ma yeyinŋe le pe sɔɔwɔ. ¹⁶Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga* ki na pi fanŋga na, wì panraga ki kɔ, ma sigi cengele shyen ke gbogolo ma ke pye wire nuŋgba, mee tanwa le poro naa Yenjele pe sɔɔwɔ pi ni. ¹⁷Wì pan ma yeyinŋe Sentanra ti yari yoro mbele yàa pye ma lali, kooa yoro mbele yàa pye ma yɔnŋo ye kan†. ¹⁸Ko kì ti Kirisi wi fanŋga na, Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye, we ni fuun, we mbe ya pan we to Yenjele li tanla Yinnekpoyi nuŋgba li sagawa pi na.

¹⁹Ki kala na, yoro mbele ye woro Zhufuye, ye woro nambanmbala, nakoma tara ta woolo. Eɛn fɔ yinŋɔ, yè pye tara nuŋgba woolo Yenjele li woolo pe ni, ma pye Yenjele li go woolo. ²⁰Yoro fun, ye yen ma kan go nɔɔ ŋga na, ko ki yen pitunmbolo* poro naa Yenjele yɔn senre yofenne* pe senre re. Zhezu Kirisi jate wo wi yen go yenle li sinndelege konŋbanŋga ye. ²¹Wo wi ti go ki ni fuun ki yen na ki yee yinri jenge na gbogo mbe pye sherigo gbɔɔ* kpoyi* we Fɔ* wi kan. ²²Yoro fun, wa ye gbogolomɔ pi ni wi ni, ye yen ma ye yee yigi jenge, yoro naa sanmbala pe ni,

†2.17: Eza 57.19.

mbe pye go nga Yenjele li yaa la cɛen wa Yinnekpoyi li fanŋga na.

**Tunŋgo ŋga kɪ kan Pɔli wi yeri
wi pye wa mbele pe woro
Zhufuye pe sɔgɔwɔ**

3¹ Ko kɪ ti mi Pɔli, mi ŋa mi yen laga kaso Zhezu Kirisi wi mege ni, yoro cengele sanŋgala woolo ye yɔnwɔ pi kala na, mila Yenjele li yenri ye kan. ²Yenjele li yinme pi kala na, tunŋgo ŋga li kan na yeri mbe pye ye kan, mɪ taga ki na ma yo yɛge logo. ³Yenjele lili ŋgundo jenme pi pye maa naga na na, paa yege ŋga na miŋi yɔnlɔgɔ makɔ senre jenri ni we. ⁴Na ye kaa ti kara, pa ye mbe ya mbege jen fɔ ŋgundo ŋa wi yen na para Zhezu Kirisi wi senre na, mɪu jenme pi ta. ⁵Wagati ŋa fuun wɪ toro wi ni, Yenjele li sila ki ŋgundo wi naga leele pe na. Eɛn fɔ, yɪŋgɔ lɪu naga li pitunmbolo* naa li yɔn senre yofenne* kpoyi* pe na Yinnekpoyi lo fanŋga na. ⁶Ki ŋgundo wi ŋa fɔ: Sentanra ti fanŋga na, cengele sanŋgala woolo pɛ pye kɔrɔgɔ lifenne yɛenle Zhufuye pe ni, ma pye wire nuŋgba pe ni, ma pe tasaga ta wa yɔn fɔlɔ* nuŋgba na Yenjele lɔa kɔn li ni, Zhezu Kirisi wi fanŋga na.

⁷Mɪ pye ki Sentanra ti tunmbyee Yenjele li yinme yarikanga ŋga li kan na yeri ki fanŋga na. Ligi kan na yeri ma yala li yawa tunŋgo pyelɔmɔ po ni. ⁸Muwi mi yen Yenjele woolo pe ni fuun puŋgofɔ we. Ma si yala, Yenjele

li kajenge pye mala kan, mbaa Kirisi* wi yarijende nda ti se jen mbe kɔ ti Sentanra ti yari cengele sanŋgala ke kan, ⁹mbe ki ŋgundo wi tunŋgo pyelɔmɔ pi yirige funwa na. Yenjele na yaara ti ni fuun ti Dafɔ, lɔa ki ŋgundo wi lara maga le wa faa; ¹⁰janŋo yɪŋgɔ ni, fanŋga fenne, naa yawa fenne mbele pe yen wa naayeri lara ti na, pe ta pe Yenjele li tijinliwe pi jen yege ki ni fuun ki na Legilizi* wi fanŋga na. ¹¹Yenjele ligi pye ma, ma yala li kakɔndɛgele na li yen kɔsaga fu li ni, lo na li pye we Fɔ* Zhezu Kirisi wi fanŋga na we. ¹²Wa we gbogolomɔ pi ni wi ni, naa we tagawa mba wɛ taga wi na pi kala na, we ma kotogo ta ma ya na fulo Yenjele li tanla jigi ni. ¹³Ki kala na, mi yen na ye yenri fɔ jɔlɔgɔ ŋga mi yen na jɔlɔ ye yɔnlɔ, kiga ka ye sunndo kɔn, ki yaa gbɔgɔwɔ kan ye yeri.

Kirisi wi ndanlawa we

¹⁴Ko kala kɪ ti mi yen na kanŋguuro kanni we To Yenjele li yege sɔgɔwɔ. ¹⁵Lo na naayeri wo naa tara na sege woolo pe ni fuun pe maa pe mege ki taa na yinrigi wa li yeri we. ¹⁶Mi yen na Yenjele li yenri, ma yala li gbɔgɔwɔ mba pi se jen mbe kɔ pi ni, fɔ li ye kan ye fanŋga ta wa ye nawa Yinnekpoyi li fanŋga na, yawa ni. ¹⁷Fɔ Kirisi wi cɛn wa ye kotogo na ye tagawa pi fanŋga na, ye ta ye ndire kan ye yere jenge wa ndanlawa pi ni, ¹⁸yoro naa Yenjele li leele kpoyi pe

ni fuun pe ni, ye ya yege kɔɔ jen yege nga na Kirisi wi ndanlawa pì gbɔɔ, ma tɔnlɔ, ma yagara konna ma jugo. ¹⁹Ee, ye mbe ya mbege ndanlawa pi jen, po mba pì gbɔɔ ma we jenme pi ni fuun pi na we, jango ye pye ye yin Yenŋele li cenlɔmɔ pi ni fuun pi ni.

²⁰Yenŋele na li mbe ya kala li ni fuun li pye mbe we we yenrewe naa we jatere wi na fɔ jɛŋge, mbe yala yawa mba pi yen na tunŋgo piin wa we nawa pi ni, ²¹gbɔɔwɔ mbe pye li woo wa Legilizi wi ni Zhezu Kirisi wi fanŋga na, wagati wi ni fuun fɔ sanga pyew! Anmiina*.

TAGAFENNE GBOGOLOMɔ PI YINWEGE KI DAGA MBE PYE YEGE ƆGA NA

4--6

Wire ti yen nunŋba

4 ¹Ki kala na, mi yen na ye yenri, mi ŋa mi yen kasopyɔ, katugu mi yen na tunŋgo piin we Fɔ* wi kan, fɔ Yenŋele li ye yeri yerege ŋga na, yaa tanri yaa yala ki ni. ²Ye yeɛ tirige pilige pyew, ye pye kapitanra ni, yaa kala kunni ye yeɛ ni. Yaa ye yeɛ kagala kunni ye yeɛ ni ndanlawa ni. ³Ye bala ye koro ye yeɛ ni wa nunŋbama mba Yinnekpoyi li kan ye yeri pi ni, yeyinŋge ŋga ki ye pɔ ye yeɛ na ki fanŋga na. ⁴Wire nunŋba ti yen wa, naa Yinnekpoyi nunŋba ni, paa

yege ŋga na jigi tagasaga nunŋba yen wa we, ko mege ni Yenŋele li ye yeri. ⁵We Fɔ nunŋba wi yen wa, naa tagawa nunŋba, naa batemu* nunŋba. ⁶Yenŋele nunŋba li yen wa, we ni fuun To wowi. Li yen leele pe ni fuun pe go na, li yen pe sɔɔwɔ, ma pye pe ni. ⁷We ni fuun nunŋba nunŋba, yinme pì kan we yeri ma yala yarikanga ŋga Kirisi* wì taanla ma kan ko ni. ⁸Ki yen paa yege ŋga na Yenŋele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fɔ:

*Naa wì lugu ma kari wa naayeri,
wì pele yigi kasopiile ma
kari pe ni.*

*A wì si yarikanra kan leele pe
yeri†.*

⁹Ɔga kì yo ma yo fɔ: «Wì kari wa naayeri,» ko kɔɔ wo yen mele? Ko kɔɔ wo yen fɔ wì tigi ma kari gben wa tara ti nɔɔ† ki na. ¹⁰Ɔga wì tigi, wo nunŋba wo wì kari wa naayeri wi ni fuun wi go na, jango mbe ta mbe yerenŋe ki ni fuun ki yin. ¹¹Wo wì yarikanra kan leele pe yeri pe ye pe ye: Wì pele kan pe pye pitunmbolo*, ma pele kan pe pye Yenŋele yɔn senre yofenne*, ma pele kan pe pye Sentanra ti yofenne, ma pele kan pe pye pasiteriye naa nagafenne. ¹²Wì ko pye ma, ma ta ma mbele pè pye Yenŋele li leele kpoyi* pe gbegele paa Yenŋele tunŋgo ki piin, ka mbe ta kila tari Legilizi* ŋa wi yen Kirisi wi wire* ti na. ¹³Ki pyewe pi na ma, we ni fuun we yaa pye nunŋba

†4.8: Yuuro 68.19.

†4.9: Ki senre nda ti kɔɔ wi mbe ya pye fɔ wì tigi laga tara ti ni leele pe kɔɔɔ.

wa tagawa pi ni, mbe Yenŋele li Pinambyɔ wi jɛn, mbe pye leele mbele pè lɛ wa tagawa pi ni poro pele, mbe yɔn fili mbe pye paa yege ŋga na Kirisi wi yen ma yɔn fili we. ¹⁴Pa kona we se pye paa piile yen, nambara fenne pe nagawa cenle pyew pila we lee pila kee we ni kee ki ni fuun ki na paa yege ŋga na tifelege ki maa kɔgoje tɔnmɔ pi kɔɔn naa waa lagapyew. Ki woolo pe maa pe tijinliwe pee pi lee na leele pe fanla pi ni na pe punngu. ¹⁵Ɛɛn fɔ, na we kaa kaselege ki yuun ndanlawa ni, pa we yaa la kee yege kala li ni fuun li ni Kirisi wi ni, wo wi yen wire ti go ye. ¹⁶Wo fannga na wire ti lara ti ni fuun ti yen ma ti yee yigi, ma pye nungba. Wire ti lombondo ti yen mari yee yigi sogosara sogosara to fannga na, paa yege ŋga na ki daga we. Kiga pye ma, wire ti laga nungba nungba pyew ki kaa tunngo piin paa yege ŋga na ki daga mbaa piin, pa ti ni fuun ti yaa la gbogo mbaa kee yege ndanlawa ni.

Yinwefɔnngɔ Kirisi wi ni

¹⁷Ki kala na, ŋga mi yen na yuun naga finligi we Fɔ wi mege ki na ki ŋga, fɔ yaga kaa tanri naa paa yege ŋga na mbele pee sheri* pe maa tanri pe jatere wara ti na. ¹⁸Pe tijinliwe pi yen ma wɔ pe na. Pe tasaga woro wa yinwege ŋga Yenŋele laa kaan ki ni, katugu pe yen kambajenmbele, a pe koto ro ti ŋgban pe na fɔ jɛnɛ. ¹⁹Fere taga ki

ni fuun ki kɔ pe yege na. Pè pe yee kan jajara naa nanjara ti yeri, na fyɔngɔ* kapyere cenle pyew ti piin na gbinri ti na.

²⁰Ɛɛn fɔ, yoro wo na, anme ma pè Kirisi wi kala li naga ye na. ²¹Pòo senre yo, a yèri logo jate, a pè ye naga kaselege ŋga ki yen Zhezu wi ni ki ni, maga ta ye yen keretiyenye*. ²²Ki kala na, ye daga mbe ye faa tangalɔmɔ pi yaga, po mba pila pye na ye jogo lɛɛ wi nari we. Ki pyelɔmɔ lɛɛ pi jogo kagala ke ma lere wi fanla maa jɔgɔ. ²³Ki daga ye ye yinŋele koro naa ye koto ro ti yaga ti kannga fɔnndɔ ye na. ²⁴Ye jogo fɔnngɔ wi lɛ, wo ŋa Yenŋele li gbegele paa li yee yen, wo ŋa wi maa wi yee nari sinŋe, ma pye kpoyi na yinrigi wa kaselege ki ni we.

²⁵Ki kala na, ye yagbogowo pi yaga! *Ye ni fuun nungba nungba yaa kaselege yuun ye lewee yeenle pe kan†*; katugu we yen wire nungba ti lara ta. ²⁶Na yaga nawa ŋgban, yaga ka kapege pye. Yaga si ka ti yɔnlɔ ki sa kɔ ki ye nanŋbanwa pi ta ye ni. ²⁷Yaga ka yesaga kpe kan Sotanla wi yeri. ²⁸Ŋa wila pye na yuun, wuu yuro ti yaga. Ɛɛn fɔ, wi bala wila tunngo piin wi keyen yi ni wila wi yɔn suro ti taa kaselege na, wi ya wila fyɔnwɔ fenne pe sari. ²⁹Senpere kpe ka ka yiri wa ye yɔn, fɔ senjende, nda ti mbe ya sanmbala pe saga paa kee yege wa tagawa pi ni, mbe sagawa kan ti logofenne pe yeri.

†4.25: Zaka 8.16.

³⁰Yaga ka ti Yenjele li Yinnekpoyi li yege san. Lo li yen tegere nda Yenjele li tege ye na, ye go shogɔ pillige ki yege. ³¹Ye nazorowo, naa kotongbanga, naa nanjbanwa, naa kendige, naa tegele naa nambewe pi cenle pyew pi yaga ye yee sɔgɔwɔ. ³²Yaa kajenge piin ye yee kan, yaa ye yee yinriwe taa yaa ye yee kala yari, paa yege nga na Yenjele li ye kapere ti kala yaga ye na ma ye ta Kirisi wi ni we.

Yaa tanri wa yanwa pi ni

5 ¹Pa yè kaa pye piile mbele pe yen ma Yenjele li ndanla, ki kala na, yaa ki ngbanga yaa piin paa li yen. ²Yaa ye yinwege ki piin ndanlawa ni, paa yege nga na we yen ma Kirisi* wi ndanla, a wùu yee kan *we kala na, ma pye paa yarikanga naa saraga* yen, nga ki nuwɔ pì tanla, a ki kala li Yenjele li ndanla†*.

³Ye yen Yenjele li leele kpoyi*, ki woro ma yala keenre lime, naa fyongɔ* kapyere ti cenle pyew, naa yege mbatinwe ti mere mbaa yinri ye sɔgɔwɔ. ⁴Ki woro ma yala yaa feremandawa senre yuun, naa go fu senre konaa jiiire senre ni. Een fɔ, sanni ye saa to yuun ma, yaa Yenjele li shari. ⁵Yege jen ye filige ki na fun fɔ: Keenre lifɔ, naa fyongɔ kapyere pyefɔ, naa yege mbatinwe fɔ (katugu mbe pye yege mbatinwe fɔ ki yen paa senge sunmɔ pa yen), wo wa se ka censaga ta wa Kirisi

wo naa Yenjele li ni pe wunluwɔ* pi ni.

⁶Yaga ka ti lere wa mbe ye fanla mbe ye pungo senwara ta ni; katugu ko kala kɪ ti Yenjele li nanjbanwa pi yaa to mbele pè je mbaa nuru li yeri pe na. ⁷Ki kala na, yaga ka gbogolo pe ni yaraga ka na. ⁸Faa yàa pye wa wɔwɔ pi ni, een fɔ, koni, ye yen wa yanwa pi ni wa ye gbogolomɔ pi ni we Fɔ* wi ni. Ki kala na, ye pye paa yanwa piile yen; ⁹katugu yanwa pi maga kan kajenge, naa kasingge, konaa kaselege ki cenle pyew ki maa piin. ¹⁰Yaa ki ngbanga yaa nga ki we Fɔ wi ndanla ki jenni yaa ki woo ki yee ni. ¹¹Mbele pe maa tonli fu kapyere nda ti yen wɔwɔ woro ti piin, yaga ka gbogolo pe ni. Een fɔ, yege naga pe na fɔ kapyere nda paa piin ti woro ma yɔn. ¹²Ki leele, kagala ngele pe maa piin wa larawa, ke yowo pi yen fere ni. ¹³Na ki kagala ke ni fuun kaga yiri funwa na wagati nga ni, ke kɔɔ wi ma jen ma filige fɔ jenge; ¹⁴katugu nga fuun ka yiri funwa na, ko ma pye paa yanwa yen. Ko kɪ ti ki yo ma yo fɔ:

Yen, mboro nga maa wonlɔ we;
yiri ma wɔ wa kuulo pe sɔgɔwɔ;
pa Kirisi wi yaa yanwa yirige ma kan.

¹⁵Ye ye yee yigi jenge, ye ye tangalɔmɔ pi jen. Yaga kaa tanri paa tijinliwe fu fenne yen, een fɔ, yaa tanri paa tijinliwe fenne yen.

¹⁶Yaga wagati jenne nga fuun ta, ye

†5.2: Eki 29.18; Levi 1.9.

tunngo jεngε pye wi ni, katugu we yen na we yinwege ki piin ki piliye yan ni yeεn, yi yen ma pe.¹⁷ Ki kala na, yaga ka pye tijinliwε fu fenne, εen fɔ, ye Yenjele li nandanwa kala li jen.

¹⁸Yaga kaa tinni sinme ni, ki ma lere kan wi maa kafaara piin. εen fɔ, ye ti Yinnekpoyi li ye yin.¹⁹ Yaa para ye yeε ni, yaa ki piin Yenjele gbɔɔyuuro sewe wi yuuro ni, naa Yenjele li sɔnmɔ yuuro ni konaa Yenjele konɔ tangala yuuro ni. Yaa yuuro shoo yaa Yenjele li sɔnni ye kotogo ki ni fuun ni.²⁰ Yaa we To Yenjele li shari pilige pyew kala li ni fuun li kala na, we Fɔ Zhezu Kirisi wi mege ki na.

Tagafenne nambala naa pe jeele kala

²¹Naa ye kaa na fye Kirisi wi yege, yaa ye yeε senre nuru.

²²Yoro jeele wele, yaa ye penε pe senre ti nuru, paa yege nga na ye yen na we Fɔ wi senre ti nuru we;²³ katugu nana wi yen wi jɔ wi to, paa yege nga na Kirisi wi yen Legilizi* wi To we. Kirisi wo jate wi yen Legilizi nga wi yen wi wire ti Shɔfɔ.²⁴ Yege nga na Legilizi wi yen na Kirisi wi senre ti nuru, jeele paa pe penε pe senre ti nuru ma fun kala li ni fuun ni.

²⁵Yoro nambala wele, ye jeele pe daga mbe ye ndanla paa yege

nga na Legilizi wi yen ma Kirisi wi ndanla, a wuu yeε kan ma ku wi kala na we.²⁶ Kirisi wɔ ko pye ma, jango mbe Legilizi wi pye kpoyi tɔnmɔ† wologo konaa Yenjele senre ti fannga na, wi pye Yenjele li woo;²⁷ katugu wɔla pye na jaa mbe Legilizi wi tege wa wi tiyɔnwɔ pi ni fuun pi ni wi yeε kan. Wi pye kpoyi, fyɔngɔ fu, naa jeregisaga fu, wiga ka yɔnfi yɔnfi, nakoma mbe pye ki yaara nda tɔ naga ti cenle la ni.²⁸ Ki kala na, nambala wele, pe jeele pe daga mbe pe ndanla paa yege nga na pe wire ti yen ma pe ndanla we. Nga fuun wi jɔ yen maa ndanla, wo yen maa yeε ndanla.²⁹ Lere wo wa fa wi yeε wire ti panra fyew, εen fɔ, wi maa ti baro mari yingiwe jen, paa yege nga na Kirisi wi maa ki nungba ki piin Legilizi wi kan we;³⁰ katugu we yen wi wire ti lara ta.

³¹Ki yen paa yege nga na Yenjele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fɔ: «*Ko kɔ ti nana wi yaa ka laga wi to naa wi nɔ pe na, mbe si mara wi jɔ wi na. Kona, pe shyen pe yaa pye wire nungba†.*»³² Ki wogo nga ki yen kaselege nga ki yen ma lara, ma pye kagbɔɔ, ma naga laga ki senre nda ti ni. Mi wo yeri, ki yen na para Kirisi wo naa Legilizi wo senre na.³³ Yege o yege, ki daga nana nungba nungba pyew, wi jɔ wuu ndanla, jele nungba nungba pyew wɔla wi pɔlɔ wi gbogo.

†5.26: *Tɔnmɔ wologo* nga senre tɔ yo laga ki laga nga ki ni, ki mbe ya pye batemu nga wi ma pye wo.

†5.31: Zhenε 2.24.

Piile naa pe sevenne senre

6¹Yoro piile wele, yaa ye sevenne pe senre ti nuru, naa ye pye nungba we Fɔ* wi ni we, katugu ki wogo ki yen ma sin. ²«Maa ma to naa ma nɔ pe gbogo» ko ki yen ngasegele ke kongbanna, na Yenɲele li yɔn fɔɔ* kɔn ma taga li na. ³Ki yɔn fɔɔ li na fɔ: «Jango ma pye ferewe na, ma yinwetɔnlɔgo ta laga tara ti na†.»

⁴Yoro teele wele, yaga kaa ye piile pe nawa pi ngbanni. Eɛn fɔ, yaa pe gbegede, yaa pe koro yaa pe yerɛgi yaa yala we Fɔ wi korowo pi ni.

Kulolo naa pe tafenne senre

⁵Yoro kulolo wele, ye tafenne mbele laga tara ti ni ye go na, yaa pe senre ti nuru fyere ni, yaa seri, yaa ki piin kotojɛnge ni ma mbe yo fɔ ye yen na tunngo piin Kirisi* wo kan. ⁶Yaga kaa ki piin pe yege na ma, na pe kaa ye wele, ye kala lo mbe ta li pe ndanla. Eɛn fɔ, yaa Yenɲele li nandanwa kala lo piin ye kotogo ki ni fuun ni, paa Kirisi wi tunmbyeele yen. ⁷Yaa ye kulowo tunngo ki piin pe kan nandanwa ni, ndɛe yaa tunngo piin we Fɔ wo kan, ye woro naga piin leele kan. ⁸Yege jɛn ye yo fɔ lere nungba nungba pyew, wi yen kulo o, wi yen leseɛ o, wi yaa ka tɔnli ta we Fɔ wi yeri mbe yala kajɛnge nɲa wi yaa pye ko ni.

⁹Yoro kulolo tafenne wele, yaa tanri ki tangalɔmɔ pi na ma fun ye kulolo pe ni. Ye kaa senngbanra yuun pe na. Yege jɛn ye yo fɔ yoro naa ye kulolo pe ni, ye Tafɔ wi yen nungba, wi yen wa yenɲele na. Wila lere wɔ lere ni.

Tagafenne pe malingbɔnyaara re

¹⁰Ko ki ni fuun punngo na, yaa fannga nii ye yeɛ ni wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni, naa wi yawa gbɔɔ pi fannga na. ¹¹Malingbɔnyaara nda Yenɲele li kan ye yeri, ye ti ni fuun ti le, jango ye ya ye yere jɛnge ye Sɔtanla wi tijinliwe pee pi sige. ¹²Katugu we woro na wiin senwee piile poro ni, eɛn fɔ, waa wiin yinne tipegele ngele yawa yen ke ni wa naayeri lara ti na koro ni, naa ngele ke yen teele, naa fannga fenne, naa ki wɔwɔ dunruya nɲa wi go na cenfenne pe ni. ¹³Ki kala na, ye Yenɲele li malingbɔnyaara ti ni fuun ti le, jango na pilipege kiga gbɔn, ye ya ye malaga ki gbɔn ye mbenfɔ wi ni. Na yaga ya pe ni fuun pe ni mbe kɔ, ye ya ye koro yeresaga.

¹⁴Ki kala na, ye gbegede ye yere: Ye kaselege ki le ki pye paa ye kurusijara yen, nɲa ye pɔ wa ye sennɛ. Ye kasinɲge ki le yege le paa ye malaga gbɔnderege yen. ¹⁵Balawa mba pe ma le na yeyinɲge Sentanra ti yari, ye po le pi pye paa sawira yen ye tɔɔɔ ti na.

¹⁶Ye tagawa pi le suyi paa tugurɔn

†6.3: Eki 20.12; Dete 5.16.

sigeyaraga* yen. Po pi yaa ye kan ye ya ye Tipee* wi kasɔn wangala ke figi. ¹⁷Ye shɔwɔ pi pye paa ye malaga gbɔnnjala yen. Ye Yenŋele senre ti le, ti pye paa ye tokobi yen, ŋa Yinnekpoyi li kan ye yeri we. ¹⁸Yaa Yenŋele li yenri sanga pyew Yinnekpoyi li fanŋga na, yaa yenri yenrewe gbɔɔ pi cenle pyew pi ni. Ye koro yenmbele, yaa yenri papaga ni. Yaa Yenŋele li yenri li leele kpoyi* pe ni fuun pe kan. ¹⁹Yaa yenri na kan fun, jaŋgo na mi kaa para sanga ŋa ni, Yenŋele li senjende kan na yeri, mbe kotogo ta mbaa ŋgundo Sentanra ti yuun mbaa ti finligi. ²⁰Ki Sentanra to kala na mi yen pitunŋɔ* gbɔɔ, ali maga ta mi yen laga kaso yingɔ. Ki kala na, yaa Yenŋele li yenri mbe

kotogo ta mbaa para, paa yege ŋa na mi daga mbaa ki piin we.

Sharaga pungo wogo

²¹We sefo Tishiki ŋa wi we ndanla, wo ŋa wi yen we Fo wi tunmbyee ŋa wi yen tagawa ni, wo wi yaa sanla senre ti ni fuun ti yo mbe ye kan, ye ta yanla kala li jen.

²²Muu tun wa ye yeri ki kala na lo mege ni, ye ta ye we kala li jen, konaa wi kotogo kan ye yeri.

²³We To Yenŋele lo naa we Fo Zhezu Kirisi wi ni, pe yeyinŋe, naa ndanlawa, naa tagawa kan sefenne pe ni fuun pe yeri! ²⁴We Fo Zhezu Kirisi wi yen ma mbele fuun ndanla ndanlawa mbakɔɔ ni, Yenŋele sa yinme kan pe ni fuun pe yeri!